

УДК 664.6:330.5(477)(045)

Повержук У.-Ю. М.
аспірант

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Poverzhuk U.-Y. M.
Postgraduate Student

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

ОЦІНКА РОЗВИТКУ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ВАЛОВОЇ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ

ASSESSMENT OF THE BAKING INDUSTRY IN THE CONTEXT OF GROSS VALUE ADDED REGIONS OF UKRAINE

Анотація. У статті здійснено порівняльний аналіз валового регіонального продукту областей України. Проведено аналіз районної спеціалізації хлібопекарської промисловості для окремих областей України. Оцінено рівень споживання хліба і хлібних продуктів у середньому за місяць у розрахунку на одну особу по областях України. Досліджено виробництво хліба та виробів хлібобулочних нетривалого зберігання за видами. Виокремлено проблеми, що спостерігаються в хлібопекарській галузі, та визначено шляхи їх вирішення.

Ключові слова: хлібопекарська промисловість, виробництво хліба, валова додана вартість, валовий регіональний продукт, індекс рівня районної спеціалізації.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку України характеризується прискоренням темпів розвитку економіки. Відбуваються структурні зрушення в господарській системі, що супроводжуються значними змінами в регіональному соціально-економічному розвитку держави.

Трансформація економіки України в сучасних ринкових умовах зумовлює дослідження кожної пріоритетної сфери виробничої діяльності вітчизняних підприємств із метою оцінки їх рівня діяльності, а також їх сукупного внеску до формування валової доданої вартості регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Здійсненню оцінки розвитку хлібопекарської промисловості, а також механізмів формування валової доданої вартості областей України присвячували свої роботи Л.П. Артеменко, О.І. Щербакова, В.С. Мартиновський, Н.В. Навольська, І.Ю. Ладико, Л.М. Ладико, М.О. Коломоєць та низка інших науковців.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вітчизняні дослідники проаналізували тенденції, що мають місце в діяльності хлібопекарських підприємств. Результати їх досліджень дають змогу оцінити сучасний

стан і рівень розвитку підприємств хлібопекарської промисловості та виділити проблеми, з якими вони стикаються. Однак науковцями мало уваги приділяється дослідженню розвитку хлібопекарської промисловості в контексті формування валової доданої вартості областей України.

Мета статті полягає у дослідженні стану розвитку хлібопекарської промисловості в контексті формування валової доданої вартості областей України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Збалансований розвиток виробництва – одне з головних завдань економічної політики кожної країни, здійснення якого є основною умовою задоволення потреб внутрішнього ринку в продовольчих товарах, а також формування потужного експортного потенціалу.

Важливу роль у формуванні валової доданої вартості регіонів України відіграє хлібопекарська промисловість. Необхідність дослідження розвитку хлібопекарської промисловості підкреслюється тим, що хліб та хлібобулочні вироби виступають невід'ємною складовою частиною раціону кожної людини, тому їх виробництво буде завжди актуальним.

Поєднання традиційних умов і чинників розвитку економіки з необхідністю швидкого реагування на ринкові перетворення, а також вплив глобалізації зумовили нерівномірність розвитку регіонів та областей України.

Використання показників, що базуються на відтворальному підході до управління розвитком області дасть змогу визначити її місце в територіальному поділі праці а також проаналізувати найважливіші внутрішньорегіональні економічні пропорції відтворення.

Валовий регіональний продукт є узагальнюючим показником, що характеризує рівень соціально-економічного розвитку регіону (табл. 1).

Обсяг валового регіонального продукту, який утворений в Україні в 2013 р., становив 1 522,7 млрд. грн., тоді як у 2014 р. він збільшився на 64,2 млрд. грн. та становив 1 586,9 млрд. грн. Найбільшу частку з порівнювальних областей у сумі загального валового регіонального продукту країни в 2014 р. становили Львівська (4,6%) та Київська (5,0%) області. Оскільки Чернівецька область є найменшою в Україні за площею, у 2013–2014 рр. спостерігається найнижчий рівень питомої ваги у валовому регіональному продукті України – 0,9%.

Проведення аналізу стану використання території України з визначенням рекомендованих напрямів розвитку областей у майбутньому сприяє подальшому дослідженню напрямів розвитку економічного потенціалу підприємств України, зокрема в окремих галузях промисловості. Проведений аналіз доводить, що зосередження потужних об'єктів промисловості на території країни характеризується значними диспропорціями, що, безумовно, впливає на роль регіонів та областей у життєдіяльності країни.

Спеціалізація областей залежить від сукупності сприятливих соціально-економічних, природних, історичних та інших умов і факторів розвитку.

Хлібопекарська галузь – одна з провідних галузей харчової промисловості України, призначенням якої є безпечне забезпечення виробництва хліба, хлібобулочних та інших борошняних виробів в обсягах, які відповідають нормам державної продовольчої безпеки.

Хлібопекарська галузь грає значну соціальну і стратегічну роль у житті суспільства. У сумарному обсязі продукції всієї харчової промисловості України вона займає одне із провідних місць, а частка хлібопродуктів у раціоні населення України становить 15%, що підтверджує їх статус як основного продукту харчування. Традиційно цій галузі приділяється менше уваги, ніж іншим, але будь-які зміни, що відбуваються на ринку хліба і хлібобулочних виробів, моментально впливають на економічне та соціально-політичне життя країни [2].

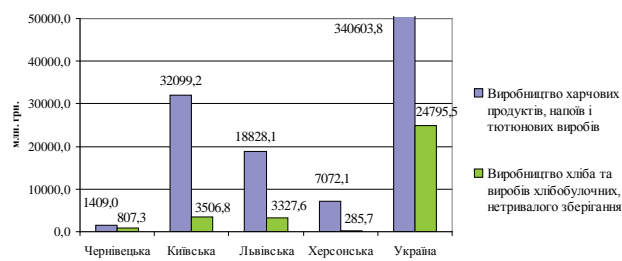

Рис. 1. Динаміка виробництва харчових продуктів, у тому числі хліба та хлібобулочних виробів, в окремих областях України в 2015 р.

В останні роки в Україні спостерігається зменшення виробництва хліба та хлібобулочних виробів нетривалого зберігання: від 1561 тис. т у 2013 р. до 1205,4 тис. т у 2015 р. [7], що у загальній сумі становить 24795,5 млн. грн. (рис. 1). Понад 70% від загального обсягу випікають великі промислові підприємства, решту – приватні пекарні, мережа торгівлі, великі супермаркети та інші виробники [2].

Ступінь сконцентрованості виробництва певної галузі показує індекс рівня спеціалізації. Наведемо вихідні дані для аналізу районної спеціалізації галузі, зокрема показники питомої ваги галузі в області, питомої ваги галузі в країні (табл. 2).

Найбільша питома вага хлібопекарської галузі серед аналізованих областей України спостерігається в Чернівецькій області в 2014 р., де виробництво хліба та виробів хлібобулочних нетривалого зберігання становило 14,8% загального виробництва ринку, а в 2015 р. зменшилось на 2,8%. Даний показник свідчить про забезпеченість області виробництвом хлібобулочними виробами, проте водночас показує невисокий рівень розвитку інших галузей промисловості.

Розрахуємо індекс рівня районної спеціалізації хлібопекарської промисловості для Чернівецької, Київської, Львівської, Херсонської областей у 2013–2015 рр. (табл. 3).

Таблиця 1

Порівняння валового регіонального продукту областей України за 2012–2014 рр.

	2012 р.		2013 р.		2014 р.		Відхилення 2014 р. від 2013 р.
	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %	млн. грн.	питома вага, %	
Україна	1459096	100,0	1522657	100,0	1586915	100,0	64258
Львівська область	61962	4,2	63329	4,2	72923	4,6	9594
Херсонська область	19357	1,3	20767	1,4	23250	1,5	2483
Чернівецька область	13166	0,9	13757	0,9	15049	0,9	1292
Київська область	69663	4,8	68931	4,5	79561	5,0	10630

Джерело: складено на основі [7–11]

Найбільше значення індексу рівня районної спеціалізації хлібопекарської промисловості спостерігається в Чернівецькій області, а саме в 2014 р., коли значення показника досягло 6,5. Це свідчить про те, що харчова промисловість є провідною в галузі промисловості області. У 2015 р. індекс зменшився на 1,6 та становив 4,9. Значення індексу рівня районної спеціалізації хлібопекарської промисловості Київської, Львівської, Херсонської областей у 2013–2015 рр. коливалось у незначному діапазоні – від 0,7% до 2,4%.

Загальну уяву про просторову локалізацію та територіальну структуру виробництва дає аналіз споживання хліба і хлібних продуктів у середньому за місяць у розрахунку на одну особу.

На сьогодні не існує єдиної думки щодо норми добового споживання хлібобулочних виробів населенням України. Єдиною законодавчо затвердженою цифрою є норма, закладена у «споживчому кошику», що становить 101 кг на рік (хліб житній – 39 кг, хліб пшеничний – 62 кг), або 8,4 кг загалом на місяць [1]. Здійснимо порів-

няння споживання хліба і хлібних продуктів у середньому за місяць у розрахунку на одну особу по областях України за 2013–2015 рр. за вказаним нормативом.

В останні роки в більшості проаналізованих областей спостерігається зниження показника споживання хліба і хлібних продуктів. Зокрема, у Львівській області в 2015 р. порівняно з 2014 р. споживання хліба і хлібних продуктів у середньому за місяць у розрахунку на одну особу зменшилось на 0,8 кг, у Чернівецькій області – на 0,7 кг, тоді як у Київській області значення показника зросло на 0,1 кг.

Незважаючи на те що індекс рівня районної спеціалізації хлібопекарської промисловості у Херсонській області серед аналізованих областей був найменшим і в 2013–2015 рр. становив 0,7, показник споживання хліба і хлібних продуктів у середньому за місяць у розрахунку на одну особу в 2012–2013 рр. серед аналізованих був максимальним та становив 10,2 кг на одну особу, а в 2015 р. зменшився до 9,2 кг на одну особу.

Загалом серед областей України найбільше відхилення від нормативу спостерігається у Херсонській області –

Таблиця 2

Вихідні дані для аналізу районної спеціалізації хлібопекарської промисловості для окремих областей України в 2013–2015 рр.

	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Відхилення 2015 р. від 2014 р.
Питома вага галузі у області, %:				
Чернівецька область	4,3	14,8	12,0	-2,8
Київська область	3,2	3,4	4,2	0,8
Львівська область	3,4	5,5	5,8	0,3
Херсонська область	1,8	1,5	1,7	0,2
Питома вага галузі в країні, %	2,5	2,3	2,5	0,2

Джерело: складено на основі [7–11]

Таблиця 3

Оцінка індексу рівня районної спеціалізації хлібопекарської промисловості для окремих областей України в 2013–2015 рр.

	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Відхилення 2015 р. від 2014 р.
Чернівецька область	1,8	6,5	4,9	-1,6
Київська область	1,3	1,5	1,7	0,2
Львівська область	1,4	2,4	2,4	0,0
Херсонська область	0,7	0,7	0,7	0,0

Таблиця 4

Аналіз споживання хліба і хлібних продуктів у середньому за місяць у розрахунку на одну особу по областях України за 2013–2015 рр., кг

	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Норматив	Відхилення 2015 р. від нормативу
Чернівецька область	9,9	9,7	9,0	-	0,6
Київська область	8,6	8,1	8,2	-	-0,2
Львівська область	8,8	8,8	8,0	-	-0,4
Херсонська область	10,2	10,2	9,2	-	0,8
Україна	9,0	9,0	9,0	8,4	0,6

Джерело: складено на основі [7–11]

Таблиця 5

Виробництво хліба та виробів хлібобулочних нетривалого зберігання за видами у Чернівецькій області за 2013–2015 рр., т

	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Відхилення 2015 р. від 2014 р.
Усього	26133	25434	23245	-2189
пшеничний	17711	17274	15357	-1917
житньо-пшеничний і пшенично-житній	3062	3000	3138	138
вироби булочні	5319	5108	4630	-478
інші	41	52	120	68

Джерело: складено на основі [7–11]

0,8 кг, тоді як у Львівській області споживання хліба і хлібних продуктів у середньому за місяць у розрахунку на одну особу в 2015 р. становило 8,0 кг, що на 0,4 кг менше за нормативне значення.

На прикладі Чернівецької області бачимо, що в 2015 р. порівняно з 2014 р. зменшилось виробництво пшеничного хліба на 1 917 т, тоді як житньо-пшеничного і пшенично-житнього хлібу протягом вказаного періоду виготовлено на 138 т більше [4].

Висновки. Варто зазначити проблеми, які спостерігаються в хлібопекарській галузі та впливають на її частку в загальній промисловості країни:

- негативні явища в демографічній ситуації країни;
- важке фінансове становище громадян унаслідок затяжної економічної кризи, військових дій на території України в 2014–2015 рр., нестабільності курсу національної валюти, як результат – зниження купівельної спроможності населення;
- значна питома вага «тіньового» ринку у реальному ринку виробництва хліба і хлібобулочних виробів в Україні [4];
- зношеність технічного оснащення хлібопекарських підприємств та їх збитковість;
- контроль держави над виробництвом хліба як соціальної продукції.

Український ринок хлібопекарської продукції в цілому знаходиться у депресивному стані, про що свідчить невпинне скорочення обсягів виробництва та споживання продукції. Перспективними шляхами розвитку галузі та збільшення її якісної частки у валовій доданій вартості областей України є:

- зменшення рівня державної зарегульованості окремих сегментів хлібопекарської промисловості; розробка і реалізація програм державної підтримки хлібопекарської промисловості; вдосконалення державного регулювання цін на борошно, енергоносії тощо;
- надання пільгового кредитування підприємствам хлібопекарської галузі;
- використання хлібопекарськими підприємствами ресурсозберігаючих технологій виробництва продукції, підвищення якості продукції, технічного забезпечення.

Загалом варто зазначити, що хлібопекарська промисловість України – одна зі стратегічних галузей економіки, покликана забезпечувати стійке постачання населенню необхідних якісних продуктів харчування. На вітчизняному ринку спостерігається повна забезпеченість населення хлібом та хлібобулочними виробами нетривалого зберігання, що створює умови для розвитку експортного потенціалу та збільшення торговельного сальдо платіжного балансу країни.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2000 р. № 656 «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення».
2. Артеменко Л.П. Адаптація підприємств хлібопекарської галузі України до умов євроінтеграції / Л.П. Артеменко, О.І. Щербаківа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://confcontact.com/2014-problemi-novoj-ekonomiki/pne2014_maket.pdf.
3. Коломоєць М.О. Аналіз диференціації регіонального розвитку за валовою доданою вартістю / М.О. Коломоєць // Управління розвитком. – 2014. – № 11. – С. 139–143.
4. Ладико І.Ю. Аналіз стану підприємств хлібопекарської промисловості України / І.Ю. Ладико, М.Л. Ладико [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/SocGum/Emp/2011_23_1/03Lad.
5. Мартиновський В.С. Оцінка перспектив розвитку хлібопекарської промисловості України та забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції / В.С. Мартиновський, Т.І. Кучма // Економіка харчової промисловості. – 2014. – № 2. – С. 20–22.
6. Навольська Н.В. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку хліба і хлібобулочних виробів Тернопільського регіону / Н.В. Навольська // Сталій розвиток економіки. – 2013. – № 2. – С. 163–167.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Офіційний сайт Головного управління статистики у Чернівецькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/>.
9. Офіційний сайт Головного управління статистики у Київській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kyivobl.ukrstat.gov.ua/content/>.
10. Офіційний сайт Головного управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>.
11. Офіційний сайт Головного управління статистики у Херсонській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/>.

Аннотація. В статтю здійснено порівняльний аналіз валового регіонального продукту областей України. Проведено аналіз районної спеціалізації хлібопекарної промисловості для окремих областей України. Оцінено рівень споживання хліба і хлібних продуктів в середньому за місяць в розрахунку на одного чоловіка по областях України. Досліджено виробництво хліба і виробів хлібобулочного нетривалого зберігання по видах. Виділено проблеми, що спостерігаються в хлібопекарній галузі, і визначено шляхи їх вирішення.

Ключевые слова: хлібопекарська промисловість, виробництво хліба, валова додана вартість, валовий регіональний продукт, індекс рівня районної спеціалізації.

Summary. In this work there have been made a comparative analysis of gross regional product areas Ukraine. The analysis of regional specialization baking industry for some regions of Ukraine is provided. Consumption of bread and bread products on average per month per person in the regions of Ukraine is reviewed. The production of bread and bakery products by types perishable is investigated. As the result, the problems in the baking industry are observed and the ways of their solution are determined.

Key words: baking industry, food, value added, gross regional product, the index of regional specialization.